

РЕЦЕНЗИЯ

за

гл. ас. д-р Димитър Димитров Божков, участник в конкурс за
доцент по професионално направление 2.3. Философия (научна специалност
История на философията. Нова философия – XIX век),
обявен за нуждите на катедра История на философията във
Философския факултет на Софийския университет „Св. Кл. Охридски“
в ДВ № 48 от 28.06.2022,
от проф. проф. д-р Хараламби Паницидис

Рецензията е относно обявения в *Държавен вестник* № 48 от 28.06.2022 конкурс по професионалното направление 2.3. Философия (История на философията. Нова философия – XIX век) за “доцент” към катедра *История на философията* при Философския факултет на СУ “Св. Климент Охридски”. Тя е съобразена със Закона за развитие на академичния състав (чл. 61, ал. 1), Правилника за неговото приложение и нормативната база на Университета за придобиване на академични длъжности.

Гл. ас. д-р Димитър Димитров Божков е подал в законово установения срок документи за участие в конкурса и е единствен участник в него. Включената в тях справка показва, че са изпълнени минималните национални изисквания на НАЦИД за тази длъжност.

Димитър Божков е роден на 26.08.1986 г. в град София. Завършил е специалност Философия в СУ „Св. Кл. Охридски“ с магистърска степен. Доктор е по философия от 2012 г. Темата на дисертационния му труд е „История и еманципация: Карл Маркс, Валтер Бенямин, Жан Рансиер“. Осигурен е задължителния норматив от часове – лекции и упражнения, необходими за обявяването на конкурс за редовен доцент на собствено щатно място по професионалното направление 2.3. Философия (История на философията. Нова философия – XIX век) със срок 2 месеца.

Публикациите на гл. ас. д-р Димитър Божков, представени за участие в конкурса, са 12, от които една монография, една глава от колективна монография, пет студии и четири статии.

Интересите и изследователските търсения на Димитър Божков са ориентирани към проблемни области на новата и съвременна история на философията и философия на историята, поставени в своеобразието на техния социално-исторически контекст, както и към теорията, историята и философията на културата, като един от основните акценти в тях е поставен и върху критично разработване на концептуални модели на западната рефлексия в сферата на естетическото. Като цяло научните разработки на Димитър Божков представят иновационни и самостоятелни теоретични визии върху актуални дискурси, оформящи специфични тенденции в съвременното философско мислене.

В увода на монографията *Марксизмът в месианизма* са експлицирани основните методологически позиции на автора, които обхващат и структурират цялостно изследването. Интерес предизвиква заявената теоретична хипотеза Маркс да бъде интерпретиран позитивно от гледна точка на еврейския месианизъм и по-конкретно чрез пресрещането на еврейския месианизъм, марксизма и философията на историята.

В първа част на първа глава синтетично са представени характерни черти на юдейския и християнския възгледи за историята, техните сближавания, както и напреженията, възникващи помежду им в конкретен социокултурен и идейно-теоретичен контекст. Прецизно са изведени типологичните характеристики на историческия контекст, задаващ своеобразието на старозаветните апокалиптични пророчества, на еврейските апокалиптични писания, както и на новозаветните, християнски апокалиптични представи, като са очертани и техните политически измерения. Целесъобразността на предприетия анализ се обосновава от една добре аргументирана позиция, свързана с експлицирането на възможните допирни точки между месианизма и марксизма.

Във втората част на тази глава коректно са изложени възловите моменти в развитието на Марксовата философско-историческа концепция. Според автора на монографията основните тематични полета от Марксовата философия на историята, позволяващи свързването ѝ с месианизма, са: концепцията за отчуждението, разбирането за революцията като край на социалните противоречия и предпоставка за нов социален строй, ролята на

определена класа като субект на историческия процес. В следващия анализ акцентът е потърсен в разкриването на динамиката на отношението между еврейските мисловни традиции и марксизма. Ключова роля за обяснение на тази динамика е потърсена в евристичния потенциал на понятията *потенци в миналото* и *родства по избор*, интерпретирани през значими текстове на Карл Шмит, Карл Льовит и Мишел Льови.

В следващата глава *За някои развия в интерпретирането на месианската идея* Димитър Божков си е поставил за задача обосноваването на тезата, че е възможно от гледна точка на еврейския месианизъм Маркс да бъде интерпретиран позитивно. Акцентът тук е поставен върху утопията като място на среща между месианство и революционни възгледи в ситуация на социална криза. Според автора на монографията нейното осмисляне в подобен контекст предлага възможност да се схване настоящето откъм възможностите на бъдещето, като се създава и удачна позиция, от която да се погледне към миналото и неговите нереализирани потенци. Утопията не само отрича легитимността на настоящето, но и актуализира възможни варианти за неговото преобразуване. В този смисъл тя вече не е насочена единствено и само към далечно и светло бъдеще, а към революционния потенциал на настоящето и към възможността за една философия на бъдещето, която работи с реално възможното.

Прецизно са реконструирани основни философски и историко-религиозни понятия на еврейския месианизъм през творчеството на едни от най-авторитетните теоретици на Ваймарска Германия, наели се с неговата нова интерпретация – Гершом Шолем, Ернст Блох, Франц Розенцвайг, Валтер Бенямин, Мартин Бубер, Якоб Таубес и други. Очертано е своеобразието във възгледите на посочените автори, които – всеки по свой начин – опитват да открият и аргументират било месианските корени на марксизма, било социално-критическите аспекти на религията или пък месианистичния потенциал и уникалността на настоящия момент. В тази връзка намирам за основателна тезата на Димитър Божков относно появата на една нова интерпретация на утопията, в която месианството се свързва с определени революционни идеи или революционни социални нагласи. Мисля, че в хода на изложението биха могли да бъдат включени и някои по-конкретни съотнасяния и интерпретации на посочените в първа глава Марксови теоретични концепти с тезите на някои от анализираниите еврейски автори.

В трета глава *Реформация и революция – Германия през XVI век и Германия през 20-те години на XX век. Случаят Томас Мюнцер* са открити спецификите в интерпретациите на историческите съчинения на Маркс и Енгелс от 50-те години на XIX век, които се оказват особено значими за осмисляне на ситуацията в следвоенните години в Германия. Реализиран е един много добър сравнителен анализ на текста на Енгелс *Селската война в Германия* и на Блох *Томас Мюнцер, теолог на революцията*, чрез който са обособени важни тенденции във философията от следвоенните години в Германия, които и до днес продължават да бъдат обект на сериозни дискусии. Именно трагично завършилата, но вдъхновяваща историческа инициатива на Томас Мюнцер се оказва по неочакван начин вплетена в умовете на критично настроените германски интелектуалци от еврейски произход, опитващи се да осмислят драматизма на едно травматично настояще. Изтъква се значението на книгата на Блох за Томас Мюнцер, посочени са връзките с други негови произведения, като основно внимание е отделено на *Духът на утопията*. Проследено е влиянието, което оказва текстът на Блох за Мюнцер при интерпретацията на месианската идея от група млади еврейски интелектуалци по онова време, сред които е и той самият. Автори като Валтер Бенямин, Гершом Шолем, Георг Ландауер, Теодор В. Адорно, Франц Розенцвайг, Мартин Бубер и други се заемат с претълкуването на стари месиански идеи в светлината на специфичния опит от тяхното съвремие. При някои от тях връзката между марксизма и месианизма става определяща както за философията им, така и за заемането на конкретни политически позиции.

Главата *Якоб Таубес, между гностицизма и еврейския месианизъм* има приносен характер с балансираното, макар и не цялостно представяне на автор, чието творчество все още е далеч от теоретичните интереси на изследователите в сферата на българската хуманитаристика. Както основателно посочва авторът на монографията, Таубес е проникновен читател на Талмуда, Библията, Маркион, апостол Павел, Хегел, Киркегор, Хайдегер, Бенямин, Фройд, Маркс, Ницше, Карл Шмит и други, който открива собствен подход за обосноваване на апокалиптичния потенциал на западната традиция и интерпретира изследваните от него автори през призмата на една радикална политико-теологическа перспектива с акцент върху есхатологичното. Таубес интензифицира връзката между марксизма и месианизма отново през тематизирането на настоящето, търсейки онези

маркионистки и гностически елементи в историята на западната есхатология, чрез които би могло да се осъществи един радикален прочит на месианизма.

Последната глава на монографията *Католическият марксизъм в Латинска Америка*, макар и най-малката по обем, е сериозна заявка за реализирането на самостоятелен изследователски проект. Димитър Божков успява убедително да покаже, че развитото се в Латинска Америка движение *Теология на освобождението* внася определени специфики не само в марксизма, но и в католическата теология, които са резултат не само на конкретен социално-политически контекст, а на дълбинни промени както в полето на религията, така и в полето на марксистката социална критика. В тази връзка тезата, че отношенията между марксизма и религията във философската и теологическата мисъл на XX век са далеч от свеждането им до прост антагонизъм съвсем не е нещо екзотично. Могат да бъдат открити особени линии на пресичане, в които се засрещат вярата в изменението на обществото и вярата в Бога.

Допълнително приложените за участие в конкурса монография, студии и статии, най-общо казано, могат бъдат типологизирани въз основа на последователно разработвани от Димитър Божков теми, свързани с еманципаторни теоретични визии и социални практики, характерни за културно-историческия контекст на западното общество от XIX век насетне. И в тях, както в монографията *Марксизмът в месианизма*, той успява да въведе оригинални теоретични дистинкции, разширяващи евристичното поле на интерпретационните възможности за критиката на социалното статукво.

Като цяло в монографията е направен опит за надхвърляне на традиционни възгледи по отношение на концептуалните прочити на марксизма и месианизма както с оглед на адекватността на конкретното им съдържание, така и по отношение на тяхната обяснителна сила. Тематизирани са основни моменти на континуитета в разгръщането на теоретичните визии на изследваните автори, без това да става за сметка на същностното своеобразие на техните възгледи, стил и нагласи.

В заключение: всичко казано дотук ми позволява убедено да настоявам пред членовете на научното жури да препоръчат на Факултетния съвет на Философския факултет на СУ „Св.

Климент Охридски“ да бъде избран гл. ас. д-р Димитър Димитров Божков за доцент по професионално направление 2.3 *Философия*, научна специалност *История на философията. Нова философия – XIX век*.

Проф. д-р Хараламби Паницидис

2.11.2022 г.
София